

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

INNEHÅLL:

- Charlotte Norrie*, Sygepleje som Arbejdsfelt for Kvinden.
Carin Wästberg, Skål för renässansen! Hvad utställningen förtäljer.
L. D—n, En återblick på kvinnokonferensen i Stockholm.
Henrika Widmark, Till kvinnokonferensens medlemmar. Poem.
 Litteratur: *L. D.*, Arbetsstugor för barn af Anna Hierta-Retzius; Lyc-
 kans hägringar af Sunny Frykholm; Ur kvinnornas lif af Anna
 Törnström.
Eva Fryxell, Kvindelig Læseforening.

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2: 50.
 { För icke medlemmar » 4: 00.

Fredrika-Bremer-Förbundets adr.: Drottninggatan 54.

Fröken Kristine Dahls
rationella Underkläder
 såsom Chemiletter, Bröstband, delade Kjolar m. m.

samt
 Svenska Dräkthereformföreningens Underkläder
 i **K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin**
 och **Almedahls Fabriks Försäljningsmagasin**
7 Storkyrkobrinken 7
STOCKHOLM.
 Priskuranter franco på begäran.

BIKUPAN

21 Klara bergsgatan 21

Försäljningsmagasin för Fruntimmersarbeten,

såsom:

*Väfnader, Nationaldräkter, Träsniderier,
 Vadstena Spetsar, Broderier, Stickade och Virkade
 arbeten, Barnkläder, Dekorationsartiklar, Dockor,
 Leksaker m. m.*

Utstyrslar och alla slags Fruntimmersarbeten förfärdigas
 Märkning verkställes.

Rekvisioner från landsorten expedieras skyndsamt.

Utmärkt arbete! Billiga priser! Förtjänsten sömmerskans

Allm. tel. 51 65.

Akta
COLLOCLIN.

Tillförlitligaste
 och af **Tusen-**
tals personer
 bepröfvadt med-

del mot liktornar,
 vårtor, hudhårdnad
 och nagelträng.

Obs. alltid denna in-
 registrerade etikett som
 garanti för varans äkt-
 het.

INTYG:

Undertecknade, som användt
 Herr Axel Litströms Colloclin mot
 liktornar och kylknölar, ha funnit
 medlet fullt motsvara sitt ändamål,
 och kunna det därför hos
 enhvar till det bästa rekommendera.
 Ämål den 3 maj 1886.

I. G. Geijer. A. Ljungberg,
 Rådman.

Undertecknad, som varit be-
 svärad af en mängd vårtor, har
 genom användandet af Colloclin
 från Apotekaren Herr Axel Lit-
 ström i Falun, blifvit från dem
 helt och hållet befriad; hvarföre
 jag omnämnda medel hos enhvar
 till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 aug.
 1886. August Axén, Handlande.

Säljes hos Parfym- och Bokhandlare i flaskor à **60 öre** och **1 krona**.
 Franko mot **1 kr. 20 öre**.

AXEL LITSTRÖM, Falun.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4).

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Vasagatan 10, Stockholm.

[46865]

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: **Fröken H. Cronius.**

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjuk-kassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Aug. Magnusson

(etablerad 1860)

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

Försäljningslokaler: *nedra botten, en, två och tre* tr. upp

STOCKHOLM.

Största lager i Norden

af

Kulörta o. Svarta Ylleklädningstyger
Kulörta och Svarta Sidentyger
Bomulls-Tvättklädningstyger
Schalar och Underkjolar m. m.

Observera! Genom direkta förbindelser med in- och utlandets förnämsta fabrikanter kan jag erbjuda ofvannämnda artiklar **bättre** och **billigare** än någon annan och torde en hvar genom besök i mina lokaler eller genom requisition af profver och varor lätt blifva öfvertygad om fördelen att hos mig fylla sina behof af dessa artiklar.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

OBS! Alla underkjolar tillverkade på egen fabrik efter nyaste franska och tyska modeller.

Sygepleje som Arbejdsfelt for Kvinden.

Föredrag hållet vid kvinnokonferensen i Stockholm

af

Charlotte Norrie, födt Harbou.

För jeg begynder at tale om Sygepleje, vil jeg bede Dem tillade mig at bringe Dem Tak og Hilsen: Tak og Hilsen fra adskillige danske Damer, der ligesom jeg havde modtaget en elskværdig Indbydelse til at komme herop, men som beklage i høj Grad, at de ere forhindrede i at følge denne Indbydelse. Men ingen kan beklage dette mere end jeg, fordi ingen kan føle som jeg, hvor lidet værdig jeg er til her at træde frem paa saa manges Vegne. Jeg gjør det dog, — thi Ordførende i Svenska Kvinnornas Nationalförbund har vist mig den Ære at bede mig tale her om mine Erfaringer og Önsker angaaende Sygepleje som et Arbejdsfelt for Kvinden, og denne Opfordring var jeg ikke i Stand til at modstaa, saameget mindre som dette Möde holdes iaar, netop 500 Aar efter at det störste Kvindeværk i Norden, Kalmarunionen, fuldbyrdedes. Stockholms smukke Kunst- og Industriudstilling samler Nordens Folk til Samarbejde, og jeg bringer Dem en oprigtig Tak, fordi De tillader mig at være med at knytte en Traad i det Baand, der forener de nordiske Folk og Riger. Min Tak og mine gode Önsker!

* * *

Og lad mig saa da tale om mine Erfaringer og Önsker angaaende Sygepleje som Arbejdsfelt for Kvinden.

Mine Erfaringer! de ere vist paa dette Felt de samme, som ere gjorte af alle Kvinder, der have Kendskab dertil: At næst efter en Moders Gærning er der ingen Gærning, der bærer saa rig Lön i sig selv, som en kærlig, selvfornægtende, opofrende Sygeplejerskes — i den Retning er der, forekommer det mig, intet mere at ønske. Men — maaske ogsaa »næst efter en Moders» — der er vel ingen

anden Gærning saa anstrængende for Sjæl og Legeme — ja, jeg vover at sige, at Sygeplejegærningen, saaledes som den nu fordres, er saa anstrængende, at det er umuligt i Længden at udøve den med den uendelige Taalmodighed og Blidhed, som er nødvendig for, at den skal være, hvad den bør være, — her er god Plads for Onsker, og jeg skal fremsætte mine og opfordrer derefter Dem til at supplere dem med Deres.

Fra alle Jordklodens Egne hörer man Klager over, at Sygepleje paa Hospitaler er for anstrængende, og jeg tror, at disse Klager ere berettigede. Jeg har prøvet paa et Hospital at pleje 15 Syge, til Hjælp havde jeg en Pige om Dagen og en Vagt om Natten, — og jeg fandt det meget anstrængende; men endnu mere anstrængende fandt jeg det at passe en enkelt Syg, skönt Arbejdstiden var den samme.

De Önsker, jeg nærer, gaa dels ud paa at skaffe Sygeplejerskerne Lettelse i deres Arbejde, dels at skaffe de Syge mere Ro og bedre Pleje.

Skal det lykkes at faa disse Önsker opfyldte, tror jeg næppe, det kan nytte at tage et større Antal Plejersker til de Syge, hvis man vil bevare den nu gældende Skik kun at afløse Plejerskerne 2 Gange i Døgnet. Men jeg tror, det vilde hjælpe, om man vilde afløse oftere.

Man maa huske, at naar man fastsætter den Tid, hvor en Sygeplejerske skal være paa Vagt, fastsætter man Minimumstiden. En kærlig og omhyggelig Plejerske — og andre ville vi ikke beskæftige os med! — vil meget hyppigt komme til at gjøre Overarbejde. I Fölelsen heraf har den nyhollandske Regering stillet den Fordring til Hospitalerne, at de skulle gennemføre den 8 Timers Arbejdsdag for deres Plejersker, hvis de ville bevare deres Stats-tilskud. Da Hospitalerne svarede, at det vilde være dem umuligt at opfylde denne Fordring, fik de $\frac{1}{2}$ Aars Frist til at komme med antagelige Forslag, — og *samtidig* opfordrede Regeringen Plejerskerne til at udtale sig om Spørgsmaalet*).

Som vi se, beskæftige ogsaa vore Antipoder sig med den Op-gave at gjøre Sygeplejen paa Hospitalerne mindre anstrængende for de Damer, der udøve den. Og fra hele Verden höre vi, at man spørger: Hvorledes kan Sygeplejen gjøres mindre anstrængende for Damerne, for de dannede, for de mere forfinede Kvinder?

*) The Nursing Record.

Vi kunde fristes til at svare med et andet Spørgsmaal: Ligger der i de stadige Klager over, at »Damerne« ikke taale Sygeplejergærningen, et Önske om at vende tilbage til Ordningen i gamle Dage med udannede Kvinder i Stedet for Sygeplejersker?

Nej, sikkert ikke!

Men hvorledes var det da »i gamle Dage«? Var der aldrig dengang Tale om, at Sygepleje var en anstrængende Gærning? Ja, jeg ved det ikke; — men i Romaner skildres disse udannede Plejersker ofte som Ofre for en sørgelig Last: Drikfældighed. — Og vi have vel alle erfaret, at der gives Tilfælde, hvor Romanerne have Ret! De sige altsaa kort og godt, at hun drikker, men de sige ikke, hvorfor hun drikker.

Men vi, der kende Sygeplejen, vi som vide, hvor træt man kan være, naar man en Dag eller Nat igennem har gaet fra Seng til Seng, naar man en Dag eller Nat igennem har siddet hos et dödsygt Menneske og spejdet efter hvert Tægn paa en Smærte, der kunde lindres, og for hvilken man har stræbt at bringe Lindring, — vi kunne maake tænke os Grunden til, at saa mangen brav og hæderlig Kvinde har grebet Flasken for at holde sig oppe til sin anstrængende Gærning. Og mellem Nutidens Plejersker er det heller ikke Damerne alene, der blive overanstrængte, de Tjenestepiger, der blive Sygeplejersker, kunne lige saa lidt som Damerne taale Arbejdet i Længden.

Vi ere derfor af den Overbevisning, at vi maa se at finde Udveje til at gjöre Sygepleje paa Hospitalerne til et mindre angribende, mindre sundhedsfarligt Arbejde.

Hvorledes var det da i gamle Dage, og hvorledes er det nu? Hvorledes var og er Forholdet mellem Antallet af Syge og Sygeplejersker?

Paa Köbenhavns almindelige Hospital var der for cirka 20 Aar siden, d. v. s. efter den gamle Ordning, til 20 Syge: 1 Plejerske, desuden 2 Dagpiger og 2 Nattevagter. Paa Köbenhavns Kommunehospital var der ifjor til 20 Syge: 3 Plejersker, (1 om Natten, 2 om Dagen) og desuden for 60 Syge, 1 Plejemoder og 2 eller 3 Piger. Personalet blevd altsaa ikke föröget i Anledning af, at man överdrog Damerne Arbejdet paa Sygestuerne.

Gaa vi længere tilbage i Tiden, erfare vi f. Ex., at da der under Christian IV:s Deltagelse i Trediveaarskrigen i Aaret 1625 var stor Sygelighed blandt Tropperne, nedsattes en Kommission under Rigskanslerens Forsæde for at söge at forbedre disse For-

hold. Som Følge heraf bleve de Syge samlede paa bestemte Steder, der ansattes Læger og Opsynsmænd og 1 Sygeplejerske til 10 Syge. *)

Forholdet mellem Plejerskernes og de Syges Tal var ogsaa 1—10 paa det kgl. Frederiks Hospital i Köbenhavn i 1858, 100 Aar efter Hospitalets Stiftelse; men saa var der desuden omtrent dobbelt saa mange Dagvagter, Nattevagter, Piger o. s. v.

I Midten af forrige Aarhundrede var der en Tid Udsigt til, at Danmark vilde blive indviklet i Syvaarskrigen, og i den Anledning samledes Tropper i Holsten og Slesvig. Saa snart dette var bestemt, befaledes det 7:de Juni 1758, at der skulde oprettes et Hospital til 300 Syge i Holsten og et til 200 Syge i Slesvig. Der udnævntes 1 Inspektör, 2 Overlæger, 4 Underkirurger, 10 Svende eller kirurgiske Studenter; desuden kommanderedes 6—8 af Mandskabet til at passe de Syge, og der antoges 6 Kvinder dertil. Endvidere hedder det, at »for at vedligeholde Renligheden i de Syges og Saaredes Logementer i Hospitalet og for at bestride Vadsken, antager Ökonomen saa mange sunde og stærke gifte Kvinder, som Overlægen anser nödvendigt». **)

Hvormange Plejersker der ansattes (udover de 6 förste) faa vi ikke at vide; men vi faa derimod mange andre höjst interessante Oplysninger angaaende Arbejdet af et Reglement for Felthospitalerne.

Det kunde se ud, som om de skiftende Tider ikke have haft nogen væsentlig Indflydelse paa Forholdet mellem Plejerskernes og de Syges Antal. Har Tiden ogsaa været uden Indflydelse paa Sygeplejerskens Arbejde?

Nej, langt fra!

Forholdene paa Hospitaler udenfor Danmark kender jeg kun lidet til; jeg skal derfor nærmest omtale de danske Hospitaler, naar jeg anstiller en Sammenligning mellem Forholdene nuomstunder og Reglementet for Felthospitalerne i Holsten og Slesvig 1758. Dette Reglement er altsaa 140 Aar gammelt.

Hvad nu först den kvindelige Betjening angaar, saa nævnes det, at de skulde »vedligeholde Renligheden i de Syges og Saaredes Logementer i Hospitalet», og at: »hvis en meget Svag eller haardt Saaret skulde faa Utöj, skal han ofte kømmes af Kvinderne og renses for alle Urenligheder.» Desuden skulle »hver Morgen, en Time för Ronden Natstole, Urin- og Spyttekopper af Kvinderne

*) A. Larsen: Det militære Lægevæsen under Christian IV. (Militærlægen I Aarg., IV Hefte, P. 177.)

**) Gordon Norrie: Georg Heuermann. P. 37 og 43.

udbringes og vel renses», hvilket Plejerskerne altsammen gjøre nu-omstunder. Endelig skulde Kvinderne »bestride Vadsken»; dertil har man jo nutildags hele Vadskeripersonalet.

Men der er meget andet Arbejde, som nu falder i Sygeplejerskens Lod! Hvem udførte den Gang det?

Vi erfare af Reglementet, at Overlægen gjorde Ronde Morgen og Aften, — hvis det var nödvendigt, kom han oftere. Ved Ronden fulgtes og assisteredes han af Underkirurger og af de kirurgiske Studenter, og disse sidste gave de Syge Medicin i Overlægens Nærværelse, forat Medikamenternes Virkning nöjagtigere kunde bedømmes, og det ogsaa kunde forhindres, at de anvendtes paa anden Maade end til de Syges Gavn. Medikamenter, der vare ordinerede paa anden Tid, skulde ogsaa gives de Syge af Underkirurgen eller de kirurgiske Studenter.

Som De se, Medicingivningen og Bedømmelsen af Medikamenternes Virkning, var den Gang udelukkende Lægernes Sag; nu er det overladt Sygeplejersken at give Medicin, og hun har, idet hun Dag og Nat iagttager den Syge og giver Beretning til Lægen, en meget stor Indflydelse paa Bedømmelsen af Lægemedlernes Virkning.

Dengang var det Lægerne, der iagttog den Syge og vaagede om Natten. Det hedder i Reglementet: »Naar der er haardt Saarede, skal Underkirurgen en Gang om Natten se til dem for at lette deres Smærter og for at paase, at den vagthavende kirurgiske Student er tilstede, og at Sygepasseren ligeledes er tilstede og passer sine Ting».

Endnu for 20 Aar siden var det de Studerende, der vaagede over Operationspatienterne. Nu paahviler hele Ansvar for Nattevagten Plejerskerne.

Men der er mere af det Arbejde, der nu er Plejerskens, som dengang udførtes af Underkirurgerne. De skiftedes hver fjerde Uge til at tage hele Forbindningsapparatet i Forvaring, og de vare ansvarlige for det. Og de skiftedes endelig hver Uge til at have Inspektion med Maden og være i de Syges Logis, naar de fik Mad.

* * *

Vi se altsaa, at det Arbejde, som Kvinderne udførte for 140 Aar siden paa Hospitalerne, det udføre de endnu. Damerne gjøre rent paa Sygestuerne, rede Senge, hjælpe den Syge med Toiletten, hjælpe ham med Maaltiderne, række ham en Lædskedrik. Og vi

föle os overbeviste om, at Kvinderne nu som dengang og dengang som nu, have talt mildt og deltagende til de Syge, have søgt at opmuntre dem og indgyde dem Mod, til at bekæmpe og om muligt overvinde Sygdommen.

Men foruden det Arbejde, som de gamle Plejersker udförte, have Damerne nuomstunder en meget stor Del af det Arbejde, som dengang faldt i Lægernes Lod.

Dette maa De nu ikke forstaa, som om jeg vilde insinuere, at Lægerne nutildags tage sig deres Arbejde overfor de Syge for let; — der arbejdes blot saa uhyre meget mere paa et Hospital i vore Dage, mod hvad det arbejdedes tidligere. Tank blot paa Rengjöringen!

I Aaret 1785 udförtes for Ex. paa det kgl. Frederiks Hospital i Köbenhavn kun 30 Operationer paa 640 kirurgiske Patienter. I Aaret 1895, altsaa 110 Aar senere udförtes over 800 Operationer paa det dobbelte Antal, 1322, kirurgiske Patienter, og af disse Operationer udförtes de 554 under Bedövelse, og mange af dem have været saavel farligere som vanskeligere end dem, man for 100 Aar siden tænkte paa; thi nu have vi Bedövelse og Antiseptik, der tillade Lægen at forsöge at bringe Hjælp, hvor han för maatte nöjes med at aarelade og give Laxantia, for at den Syge ikke skulde have Livskraft nok til at föle hele Vægten af sine Lidelser!

For 100 Aar siden udförte det kvindelige Personale paa Hospitalerne Rengjöringen. For 30 Aar siden havde Lægerne af deres tidligere Pligter overdraget Plejerskerne: at give Medicin, skifte Omslag og lettere Forbindninger, sætte Lavementer, give Udskylninger o. l. — nu er dertil föjet Temperaturmaalingen, Tællen Puls og Respiration, ofte ogsaa Urinundersögelser, — ikke at tale om Forberedelserne til Operation og Vagt over Opererede!

Hvorledes er denne Udvikling gaaet for sig?

Jo, en Dag efter Stuegang skulle Lægerne til en Operation, hvor der er Brug for dem alle; men der er endnu tilbage af deres Arbejde at maale en udtappet Vædskemængde eller en Vægtfyldebestemmelse e. l. Hvem af Lægerne skal nu lades tilbage paa Stuen i den Anledning? Overlægen kan ikke godt undvære nogen af dem, — da falder hans Blik paa Sygeplejersken. Hun har jo saa ofte set, hvorledes det gjøres, og hun kan jo ligesaa godt gjöre det som en af Lægerne, — og hun skal jo dog blive paa Stuen! Saa siger Overlægen hende Besked, og dermed er atter et lille Plus lagt til Plejerskernes Arbejde!

Naar nu alle disse smaa Arbejder efterhaanden overdrages Plejerskerne, — hvad Under da, at det tilsidst bliver for meget?

* * *

Lad os ganske ærligt og frejdigt indrømme, at Sygepleje, saaledes som den nu fordres udført paa Hospitalerne, er for anstrængende, der maa findes paa Raad.

Men det er nu let nok at sige: »Der maa findes paa Raad!» Hvem skal finde paa disse gode Raad? Skal det være Hospitalernes administrative Myndigheder?

Nej, deres Opgave er det at sørge for, at Plejerskerne saa vidt muligt faa hver sit Værelse, at deres Kost forbedres, at deres Løn og Pensionsforhold svare til, hvad andre kunne tjene, der have bragt lignende Offer for at skaffe sig Uddannelse. Men det kan ikke ventes, at Administrationen skal komme med yderligere Forslag til Forbedring i Plejerskernes Kaar.

Skulle Lægerne da finde paa Raad?

Husk paa: Lægernes Arbejde paa Hospitalerne voxer ogsaa, man kunde sige fra Dag til Dag, — der kommer jo stadig nye Undersøgelsesmetoder, Lægerne have fuldt op at gjøre med deres eget Arbejde.

Klager en Plejerske til Lægen over, at hun føler sig træt og overanstrengt, saa skriver han Jærnpiller til hende og extra Æg og Öl, og saa trøster baade Læge og Plejerske sig med Haabet om, at nu bliver det nok godt. — Hvis dette Haab glipper, saa komme de til det Resultat, at hun ikke egner sig for Sygeplejergæringen, og saa tager hun sin Afsked og søger en Plads i en mild Stiftelse, thi hun har ikke været i Stand til at holde ud saa længe, at hun har Ret til Pension!

Men man kan hverken bebrejde Lægerne eller Hospitalsadministrationen, at det gaar saaledes.

De gjøre deres bedste for at hjælpe Plejerskerne til at holde ud og for at skaffe dem en Forsørgelse, naar de ikke kunne arbejde mere; andet kan man ikke vente, thi de faa ikke at vide, hvorledes det i Virkeligheden forholder sig med Arbejdet.

Plejerskerne komme hver for sig og sige: »Jeg kan ikke mere taale Hospitalsarbejdet!»

I Stedet derfor skulde de komme alle som en, — eller sende en Deputation, — og sige:

»Det legemlige og aandelige Arbejde paa Sygestuen er blevet saa overordentlig intenst, samtidig med at Iagttagelsen af den Syge stadig stiller større Fordringer til vor Intelligens paa Grund af de mange nye Undersøgelser- og Behandlingsmetoder.

»Vi føle imidlertid godt, at disse Forhold ikke kunne forandres, dersom Sygeplejekunsten skal vedblive at staa som en trofast Søster ved Lægekunstens Side.

»At Sygeplejerskerne tilfulde skatte den Tillid, Lægerne vise dem, og at de ærligt bestræbe sig for at gjøre sig værdige til denne Tillid, det turde vi bevise ved at pege paa de mange, der have arbejdet, til de ere faldne sammen paa deres Post.

»Men da vi stadig se flere falde fra, og da vi føle, at vi alle som en tidligere eller senere maa bukke under, hvis Forholdene forblive uforandrede, saa tillade vi os at foreslaa følgende Forandringer!»

Ja, — hvilke Forslag der skulle stilles, det maa Plejerskerne selv komme frem med! End ikke vi »forhenværende» Sygeplejersker kunne med den fornødne Vægt stille Forslag. Men da jeg, som jeg sagde Dem, udtrykkelig er opfordret til at udtale mine Ønsker, vil jeg gjøre det. Jeg beder saa Dem, mine Damer, supplere dem, tillæmpe dem efter Svenske Forhold, eller komme med ganske andre, *men kom blot med Forslag!*

*   *   *

Forslagene skulle altsaa gaa ud paa at skaffe Sygeplejerskerne Lettelse i deres Arbejde og de Syge mere Ro og bedre Pleje.

Og mine Forslag ville da i Korthed komme til at lyde saaledes:

Ved alle store Hospitaler oprettes Sygeplejerskoler med det Formaal at give Plejerskerne en fuldstændig saavel teoretisk som praktisk, saavel medicinsk som kirurgisk Uddannelse, saa at de efter at have gennemgaaet Skolen kunne gjøre Fyldest som ledende Plejersker saavel paa de store Hospitaler som paa de mindre Landsygehuse, — hvor Stillingen maaske, er den vanskeligste, da de Syge der maa blive mere overladte til Plejersken under Lægens Fraværelse, medens der altid er Læger ved Haanden paa de store Hospitaler.

Foruden den egentlige Uddannelse til Sygeplejerske, skulde Hospitalet ogsaa lade Plejerskerne gaa i Køkken og Kælder og Systue, for at de kunne sætte sig ind i Madlavning og Tøjets Behandling. Køkken og Kælderklassen burde, ligesom den foreløbige

Uddannelse, staa aaben ogsaa for dem, der uden at blive Sygeplejersker ønske at lære, hvad de ville faa Brug for i deres Hjem.

Ved de mindre Sygehuse rundt om paa Landet antages Elever til en forberedende Uddannelse, der ligesom de første Klasser i de store Sygeplejerskoler skulde afsluttes med en Prøve, der kunde vise, hvorvidt den paagældende egner sig til videre Uddannelse.

Efter min Mening bør Hospitalet lønne sine fast ansatte, fuldt uddannede Plejersker godt; men paa den anden Side maa der *betales for Eleverne* enten af disse selv eller af særlige dertil bestemte Midler. Det er en Sag, der ikke bør tynges paa Hospitalernes Udgiftsside, Hospitalerne bør ikke af økonomiske Hensyn være nødte til at stille sig afvisende overfor Tanken om Sygeplejerskoler.

Oprettes der Sygeplejerskoler med betalende Elever, vil Hospitalet kunne have saa mange Plejersker, at der ikke mere bliver Tale om Overanstængelse for dem eller Førstyrrelse og Uro og Venten for de Syge, men alt Arbejdet for de Syge vil kunne udføres, som det bør. Og Kvinderne ville nok møde frem. Thi hvis de gennemgaa hele Skolen, vil den aabne dem Adgang til et i enhver Henseende tilfredsstillende Arbejdsfelt. Og hvis de nøjes med at gennemgaa de forberedende Klasser, ville de faa Lejlighed til at aftjene en Slags Værnepligt og skaffe sig en *Uddannelse i særligt kvindeligt Arbejde, som maaske, naar alt kommer til alt, er Lösningen paa Kvindespørgsmaalet.*

Takket vare Skolens betalende Elever, kunde Hospitalet til 20 Syge antage: *1 fast Plejerske*, der lønnes godt, men som ogsaa har Ansvaret for Plejens Udførelse og for Inventaret, og som vejleder Eleverne;

2 Elever, der have tilbragt mindst 1 Aar med Sygepleje;

3 Elever, der gennemgaa en forberedende Klasse; disse sidste skulle ikke optræde selvstændigt men være attachedede en af de 3 andre, saaledes at der bliver 3 Hold til Afløsning: Formiddag, Eftermiddag og Midnat, altsaa 3 Gange i Døgnet.

Afløses Plejerskerne 3 Gange i Døgnet, blive de ikke overanstængte; men jeg tror, at man herved ogsaa vil kunne opnaa at skaffe de Syge mere Ro. Jeg tænker mig, at Plejerskerne, naar de mødes Formiddag og Eftermiddag arbejde sammen nogle Timer, og at de afløse midt om Natten, hvor de ikke udføre videre Arbejde, blot sige Besked.

Som Forholdene nu ere (idetmindste i Danmark) vækkes Plejerskerne og de Syge, mellem Kl. 5 og 6 om Morgenen, for at alt

kan være i Orden ved Lægens Ronde. For at undgaa denne store Ulæmpe foreslaar jeg, at saavel den Syges som Sygestuens Hovedtoilette henlægges til om Eftermiddagen, naar Plejerskerne mødes til Afføsning.

Da vi nu have dannede Kvinder til at udføre Sygeplejen, behöve vi ikke Lægernes Kontrol for at være sikre paa, at der gjøres rent. Og desuden, denne Kontrol vil have saameget mere at sige, naar Arbejdet udføres efter denne Ordning! Det er let nok at rede en Seng, saa den ser ordentlig ud en Time efter; men at rede den om Aftenen, lade den Syge ligge i den hele Natten, og have redt den saa godt, at den ser ordentlig ud, naar blot Lægenerne glattes lidt, — det er Kunst.

Det samme gælder Omslag. Et Omslag skulde da være ualmindelig slet lagt for at være koldt efter en Times Forløb! Men ser Lægen om Formiddagen et Omslag, der er varmt efter at have ligget hele Natten, saa ved han, at det har været godt lagt.

Mulig vilde endnu et vindes, hvis denne Ordning indførtes. Mon ikke den forfriskende Træthed, som følger med Stuens og den Syges Hovedtoilette, vilde fremme Nattero og Sövn?

Var det ikke et Forsøg værd?

* * *

Lad os haabe, at den Tid er nær, da vi forstaa, at vi maa uddanne os i vort eget Arbejde, at Huslighed og Barnepleje ogsaa bör drage Fordel af Videnskabens Fremskridt, at det netop er ved at udføre vort eget Arbejde saaledes, at det virkelig fortjener fuld Agtelse, at vi bedst tjene Kvindesagen.

Vi hörte igaar den Udtalelse, at Gærningen som Husmoder var og blev Kvindens vigtigste Gærning. Men saa maa vi ogsaa forberede os til den!

Fornylig engang sagde jeg til mine Börn, at de maatte være flittige, huske, at Livet vilde kræve Arbejde af dem. Min elleveaarige Sön mente da, at for Söstrene blev det ikke saa svært; »men for os Mænd er Arbejdet strængt, vort Arbejde er langt vanskeligere end Kvindens». Jeg svarede, at Manden skulde skaffe Midlerne til Familiens Underhold; men hvis ikke Hustruen anvendte dem vel, hvad nyttede det da? Og Kvinden opfostrer den unge Slægt! Tror Du ikke, det er en vigtig Gærning?

»Jo maaske! Men hvorfor lære I den da ikke?»

Endnu vil jeg gerne dvæle lidt ved et Ord, som jeg nogle Gange har udtalt: en Værnepligt for Kvinden.

Manden aftjener sin Værnepligt for at være beredt til at forsvare Land og Folk mod ydre Fjender, og man har inddelt Hærene i forskellige Vaabenarter: Infanteri, Artilleri o. s. v.

Kvinden kunde aftjene sin Værnepligt for at være beredt til at forsvare Hus og Hjem og Folk mod indre Fjender, mod Sygdom, Fattigdom og alle Laster, og Kvindehæren kunde ogsaa inddeles i forskellige »Vaabenarter», i Sygepleje, Börnepleje, Fattigpleje o. s. v.

Et Forslag om en saadan Værnepligt for Kvinden er fremført af M:me Tallien for hundrede Aar siden, senere har »Tidskrift för Hemmet» gentagne Gange taget til Orde derfor, og Fredrika-Bremer-Förbundets udmærkede Stifterinde Fru Adlersparre skrev i 1885 en Artikel: »Gifves det en värnplikt för kvinnan?» Omtrent samtidig udtalte jeg förste Gang dette Önske offentlig i et Foredrag, jeg holdt i »Kvindelig Læseforening» i Köbenhavn, og jeg har senere oftere gentaget det. En af Kvindesagens varmeste Forkæmperinder i Danmark, Frk. Kirstine Fredriksen, har bedt mig atter fremsætte dette Önske her, for om muligt Nordens Kvinder i Forening kunde fremkomme med et Forslag herom ved næste Möde af »International Council of Women.»

Vi have nylig hört, at der er sluttet en Alliance mellem to af Jordens mægtigste Folk med det Formaal at bevare Verdensfreden. Vi kunne altsaa haabe paa, at de mandlige Hære ikke saa hyppigt ville træde i Marken i de kommende Tider, som de hidtil have gjort.

Men Kvindehæren har foreløbig ingen Udsigt til at kunne hjemsende sine Tropper! Fattigdom og Sygdom, Lidelser og Död tænke ikke paa at slutte Fred. Jeg maner derfor Kvinderne til Kamp, til en *Kamp i Fællesskab* i Stedet for at vi hidtil have kæmpet hver for sig, saa godt vi kunde.

Naar saa Kvinden ved at lære sit eget Arbejde har faaet tilstrækkelig Staal i sig, saa kan hun tage de store Samfundsopgaver op.

* * *

Her er talt om, hvorvidt »Kvindesagen» er ung eller gammel. Jag kan ikke nægte mig den Glæde til Slutning at citere en Oversættelse af et latinsk Digt af en af Nordens förste Erkebisper, Andreas Sunesön, Erkebiskop i Lund.

Han var Kong Valdemar Sejers Ven, det var ham, der under Kampen bad for de danske Vaaben, og Dannebrogspanen faldt ned og ildnede de Danske til Sejer. Da han blev syg og levede som en spedalsk Eneboer, forfattede han Kong Valdemar Sejers jydsk Lov, der begynder med de Ord: Med Lov skal man Land bygge.

Han skrev Hexaemeron, et stort latinsk Digt om Verdens Skabelse, forat de Unge skulde kunne lære Latin uden at besmittes af den usædelige latinske Litteratur. Og om Kvindens Skabelse siger han:

- »Ikke af Mandens Fod og heller ej af hans Hoved
- »Eva skabtes men af hans Side midt mellem begge,
- »At hun ej skulde synes hans Træl og ikke hans Herre,
- »Men som en Fælle sin Mand samdrægtig stande ved Siden.

”Skål för renässansen”!

eller

Hvad utställningen förtäljer.*

Det var den 4:de juni. Det var på Stockholms slott, en sommarkväll, bland konstnärsvolk, med högstämdt tal af konungen, med folksång och fanfarer. Man tänkte ej tillbaka, man tänkte ej framåt, man njöt af ögonblicket bara.

Då kommer mot min granne en veteran i konsten, höjer sitt glas och utbringar en »skål för renässansen».

»För renässansen?»

»Ja, för den kommande renässansen, ty en sådan följer alltid på förfallets period.»

Det blef så kvraft däruppe, fast det var högt till taket, och sorlet af de fyrahundrade blef mera tröttande än nöjsamt.

Ja, stämningen vardt bruten, men för stunden endast. Hvad? Vi alla här församlade, norrmän, danskar, finnar och svenskar, hvar på sitt område konstens hängifna tjänare, vi skulle höra till förfallets period, vi skulle sätta in vår lefnads kraft, vår själs förmåga och hela intresse och åstadkomma något, — som aldrig borde

* Uppsatsen skrefs under utställningstiden.

sett dagen? Vid närmare påseende föreföll denna möjlighet mera löjlig än förskräcklig, och efter ett långt eftersinnande finner jag blotta möjligheten vara en omöjlighet.

Detta senare påstående vill jag här nedan med ord och åskådningsmateriel, det senare hemtadt från sommarens utställning, och där speciellt från mitt eget område, d. v. s. från den dekorativa konstens, i korthet bevisa. Under alla perioder har, som bekant, den dekorativa konsten höjt och sänkt sig med samtidens öfriga konst, och sålunda är hvad som i hufvudsak gäller den ena äfven tillämpligt för den andra.

*   *
                                 *

Då man talar om förfall, på hvad område det vara må, förutsättes naturligtvis, att detta föregåtts af något högre, bättre, större på samma område. Om vi således nu befinna oss under den grufligt sorgliga perioden af den svenska konstens förfall, måste den svenska konstens blomstringstid förut ha inträffat.

Men när?

Den har ännu icke inträffat. Assyrien, Egypten, Grekland, Italien och andra länder ha haft sin egen konst, som födts i landet, vuxit sig stor och stark i samma land, blifvit ett sannfärdigt uttryck för sitt fosterlands skönhetskänsla och skönhetsbehof. Med den starkares rätt ha dessa hvar i sin tid behärskat den öfriga för skönhet känsliga världen. Säg, när åstadkommo svenskarne, när Norden något på detta område, som räckte till ens för dem själfva, än mindre nådde Europa? (Ensamstående individers arbete tänker jag icke på.) Hafva vi gjort det, så var det i förhistorisk tid. Nej, de väldiga konstvägorna öster och söder ifrån ha sändt dyningar till våra stränder, och det har varit vår konst. Storhetstider där ute, storhetstider här hemma, dekadans ute, dekadans hemma, förr något senare bara hos oss, men nu, sedan kommunikationerna äro så utmärkta, nästan samtidigt. Så har det varit.

När vi nu aldrig ägt någon egen konst, kunna vi ju icke tala om vår konstens blomstringstid, följaktligen lefva vi nu icke, är det ej tröstrikt, under förfallets period. Detta är lika omöjligt som att en afton skulle komma utan en föregående dag.

Historien, den mest erfarna och trovärdiga bland auktoriteter, gifver oss med många exempel den lärdomen, att förfallet aldrig kommer med nya uppslag, utan nöjer sig med att förslappa, uttänja,

sammankrympa, göra lif- och intresselösa förut befintliga. Passar denna beskrifning in på alstren af våra dagars konst och konst-industri? Härpå svarar oss årets utställning. I form och färg och material lämnar den ojäfbara bevis på hvad som just nu frambringas, just nu kännes, tänkes och tager gestalt. Utrymmet tillåter ej ett grundligare studium af det rika materialet, vi måste därför nöja oss med att taga i betraktande något eller några af de föremål och detaljer som tydligast äro märkta med tidens tecken.

* * *

Hit hör då i främsta rummet något, som, om icke för annat, så för sin storleks skull, omöjligt kunnat undgå den utställnings-besökande allmänhetens uppmärksamhet, konsthallen, själfva byggnaden: Så till sin helhet, som i detaljer, är denna en verklig milstolpe på arkitekturens och den dekorativa konstens väg. Lugna, odelade murytor, som hvila ögat, samtidigt med att de leda blicken fram mot mera bemärkta och därför med ornering markerade partier. Portalen är ett sådant. Utan att med många lister och dylikt bebåda sin ankomst, växa ornamenten här helt stillsamt fram ur murytan och samla sig kring dörröppningen såsom sidoomfattning och krönande dekorerings. Det hela är i allmänhet ganska lågt hållet öfver bottenplanet med långsamt stigande relief för t. ex. figurernas midtpartier; åter andra delar äro nedsänkta uti ytan.

Den i allo intressanta konsthallen har äfven en loggia, och denna har mot det fria en rad af kolonner. Se här en detaljerad beskrifning af en sådan. Den är cylindrisk till formen och har nedre delen oornerad. Balustradens höjd markeras af ett föga framspringande, omkring 9 cm. högt band. Ungefär lika högt ofvan bandet sväller kolonnen något ut, hvilken ansvällning ytterligare stärkes medels en framspringande, med diagonalt uppväxande lagerblad besatt stjälk. Kolonnen bibehåller sin större diameter ungefär till hälften af sin återstående höjd, därifrån en i början nästan blott antydd ornering af lagergrenar gå i uppåt allt djupare refflor spiralformigt mot kapitälet. Detta bildas af en nedtill löpande krans af lagerbär och blad, från hvilken på vissa afstånd från hvarandra kvistar växa upp, och med sina 3 och 3 sittande blad bilda kapitälets afslutning och dessutom i hörnen sammanväxa med hvalfbågarnes ornering, äfven den af lager. Hvad det skulle vara roligt se dessa lika varierande som intressanta ornament i något annat än gips!

Kunna de nu vara så vackra, hvad voro de då icke i marmor eller sandsten!

Ett konstverk, som mer än de flesta förefaller vara ett barn af sin tid, är Acke Anderssons fristående panneau, »Nattdagg och solstrålar». För den skulpterade ramen, utförd af A. själf, tyckes gran af olika åldrar stått modell. Det är först den gamla granen, som med sina släpande, mjuka grenar konturerar träomfattningen och breder sig ornerande ut öfver dess yta. Hvar den egentliga ramstommen slutar och dekorationen tager vid, har sig likväl icke så lätt att säga, ty den senare är lika ofta den förra som den är sig själf. Med några öfvergångar, närmast att likna vid preludier, fortsätta granmotiven ofvanom taflan och bilda å främre sidan ett hängande upprepningsmönster i bågform. Å motsatta sidan finnes en dylik smal bård med motiv hemtadt från unga granar, stående mot synranden och belysta af den stämmningsfulla mänskäran. Den utsökta enkelheten i utförandet är ett mästerverk.

Om något bär det nya i sitt sköldemärke, så är det den svenska keramikens, representerad af Rörstrand, densamma öfver hvilken alla jämrat sig så mycket förr i världen — för tre år sedan. Under den tiden har den gått framåt oerhördt. Rörstrand har Alf Wallander att tacka för sitt uppvaknande från de döda, liksom Wallander står i tacksamhetsskuld till fabriken, som gaf honom tillfälle visa hvad han förmådde. De tidigaste profven på konstnärens verksamhet i keramikens tjänst finnas i konsthallen; stora prydnadspjeser med figur- och blomstermotiv i hög relief; starka, ej alltid fullt tillfredsställande färger. I industrihallen utställer Rörstrand W:s senare arbeten, lägre relief, noblare både i färg, komposition och behandling. Det är ett egendomligt fenomen, att våra dagars skulptörer på det dekorativas område göra sin entré med högrelief, ja med från ytan nästan frigjorda figurer, såsom här Wallander och Hansen Rystrup för 10 år sedan i Kählers fabrik, för att sedan öfvergå till lågrelief, tvärtemot förfaringssättet hos andra perioders konstnärer, hvilka började med den lägre reliefen och först sedan de kände sig fullkomligt säkra i formbehandlingen öfvergingo till den högre. Wallanders konstverk äro, både de i hög- och lågrelief, enkla i grundformen, men blifva genom såväl modellering som färgornering rika i kontur och omvexlande och dock lugna i totalintryck.

Rörstrand äger numer äfven andra artister. Bland dessa, tror jag, är hr Lundström mästare till en prydnadskruka med motiv

från det våtas rike. Den är så vacker. Vågor, kungshundror och maneter ornera tillsammans och konturera ytterst känsligt den eljest oprofilerade ytan. Vågorna nedtill mörka blå, liggande i ytans plan, öfvergå upptill i ljusnande blågrönt och grönt för att slutligen i en skarp vit kam höja sig från botten. Fiskar och maneter höja sig obetydligt, flundroras fenor stå liksom vågkammarne upp i krusiga, skarpa kanter och markeras dessutom med en blekt röd-grå färg, hvilken tillika med hvitt äfven är manetfärgen. Rörstrandsmontern exponerar för öfrigt så mycket verkligt vackert, att man, blefve den stående aldrig så länge, alltid med nöje skulle gå dit.

Hvad textilkonsten vidkommer, brukar ju Handarbetets vänner gå i tåten med det smältbaraste af det nya. Särskildt på denna utställning exponera de dock hufvudsakligen praktfulla och dyrbara saker af mera erkänt nationel prägel, än direkt *nytt*. Anna Bobergs och G. Wennerbergs vackra gobeliner äro visserligen moderna arbeten, men de äro båda för naturalistiska för att vara typiska för någon viss tid. Svensk Konstslöjdutställning (S. Giöbel) har icke heller funnit skäl utställa mycken samtidskonst, exempelvis fattas Maria Adelbergs bästa stiliseringar af växter.

Sammanfattar man nu intrycken endast från det obetydliga, vi hunnit taga i betraktande, måste man erkänna, att totalbilden framvisar egenheter, hvilka stå i rak motsats till hvad förr utmärkte skapelser för liknande ändamål. De genomgående hufvud dragen hos detta nya äro, först att det som skall dekoreras och själfva dekoratörens bilda ett helt i en ny och fullständigare mening. Här af följer, såsom en nödvändighet, att grundformen måste vara ytterst enkel, nästan oprofilerad. Vidare är det för hvarje pjes så ringa motivantalet vid dekorerings anmärkningsvärdt. Vanligen är ett enda nog, tre det högsta man ser på ett och samma föremål, och då för att å större ytor åstadkomma en behöflig omväxling i färg eller formverkan. Jämför dessa karaktersdrag med t. ex. den grekiska eller renässanstidens kännetecken. Dessa visa, att formens tydliga framträdande under alla omständigheter är hufvudvillkoret. Orneringen får ej blanda bort formen, utan skall underordna sig densamma, och endast intaga den plats och på det sätt, som föremålet genom sin form anvisar. Dekorationsmotiven äro huru många som helst, utan någon släktskap sinsemellan, och skilda från hvarandra genom horisontala, vertikala eller bågformade linier och lister. Grundskilnaden mellan förr och nu blir således: For-

domdags formen n:o ett, ornering n:o två; i dag äro de tu ett och båda n:o ett.

Är detta icke mycket nytt, alltsammans nytt? Men hvad lärde oss historien? Förfallet ger aldrig nya uppslag. Och den tager icke miste. När på många områden något nytt frambringas, då är förfallets period icke inne, nej, den är fjärran, fjärran.

*   *   *

Hvad är det då som gifver anledning till detta myckna tal om dekadans? Är det icke det oklara, med stor ansträngning frambesvurna, ofta osköna, mystiskt enfaldiga i taflor och annan konst, som de sista åren varit så i ögonen fallande? Äfven detta låter dock förklara sig på ett, åtminstone enligt min uppfattning, nöjaktigt sätt. Ärliga konstnärssjälar åstadkomma ej det dunkla och besynnerliga därför att de älska det, utan därför att de under brytningstider sådana som vår egen ej på en gång lyckas finna uttrycksmedel för det nya, som rör sig inom dem, detta nya som ännu ingen gestalt tagit och som icke låter inordna sig under gamla villkor, i gamla former. Detta är ena skälet, det andra följer här nedan.

Konstnärer, alla slag, skalder, sceniska, ton- och färg- och formskapande, de äro ju människor som alla andra och påverkas af tidens frågor och företeelser liksom andra dödlige, ehuru förmodligen något starkare, ty de hafva ett känsligare temperament, en snabbare uppfattning, en rikare fantasi än flertalet. Skulle då icke på dem och deras arbete tidens intryck märkas? Och tiden, det veta vi ju alla, har haft något oklart, otillfredsställt, om lifsleda vittnande med sig. Men just detta, att konstnären ger en sann bild af sin tid bevisar väl, att han ej lånar af det förflutna idéer och uttryckssätt. Alltså ännu ett talande skäl för att vi ej befinna oss under en period af förfall.

Men hvar befinna vi oss då? Jag tror: i början af en nordisk konstepok. En nationell konst i absolut samma mening som förr kan väl knappast nu framkomma och fortleva, då folken ej längre äro isolerade och hänvisade uteslutande till sina egna idéer och möjligheter. Vi tvingas ju i stället att se och dela hela världens tänke- och uttryckssätt. Hur har t. ex. växtmotivet ej samtidigt intagit dekorationsfältet hos Europas kulturfolk. Den mycket omordade symbolismen är också allas tillhörighet. Men det nya kom-

mer att slå rot någonstades, där det finnes jordmån nog för dess fullständiga och sunda utveckling, d. ä. där det finnes originalitet nog att gifva detsamma en själfständig prägel. Och hvar skulle detta vara om icke i nordn, Sverige, Norge, Danmark och Finland, där marken lega i träde, ingen vet hur många tusen år, där kraften aldrig blifvit förbrukad. Res, se och säg sedan: Hvar finnes så mycken ursprunglighet som bara i den enda tafan ur Skredsvigs sagocykel, »Valdrisvisen», där jätten reser sig ur fjorden och med ett ögonblicks tankspridd uppmärksamhet fäster blicken på den lilla leksak vid stranden, från hvilken en smal, tunn röklinie stiger uppåt som ett lifstecken från småkrypen därinne, eljest kallade människor, jordens härskarläkte. Eller se Kählers keramik i koppar och silfverlyster. Hur lugna och imponerande förstår icke Hansen-Rystrup att forma sina djurtyper, både de fristående och de som ornera en yta, och hur mönstergillt blandar icke Kähler sina färger!

* * *

Det är icke alltid man går till fest, icke alltid man har så sorglöst ett sinne. Dess emellan är lifvet arbete och möda. Men i det lyckliga medvetandet, att vi redan i dag hafva rättighet tömma vårt glas för den nyvaknade konst, som konstnären-veteranen trodde tillhöra först våra efterkommande i något aflägsset led, glömmar man bekymren inför glädjen att lefva just nu.

En skål för nordens konst, vår och framtidens konst!

Carin Wästberg.

En återblick på kvinnokonferensen i Stockholm.

Som en final till utställningssommarens väldiga kongressymfoni kom kvinnokonferensen den 21—23 september. När slutet är godt, är allting godt, och om samma harmoniska stämning som karakteriserat kvinnornas sammankomst, denna den sista af årets 40-tal af möten, varit rådande vid alla de öfriga, kan i sanning 1897 betecknas som ett enda stort fredens år.

Och så utgjorde ju äfven vår konferens ett led i den stora jubileumsveckan. Mellan flaggstänger och blomsterdekorationer vandrade den lilla skara deltagare i kvinnokonferensen till sin samlings-sal, icke för att höra högstämnda festorationer, utan för att lyssna till klokt tal af kloka kvinnor om hvad genom kvinnoarbetet uträttats och verkats och om de förhoppningar och fordringar man ställer därpå för framtiden.

Jag nämnde jubileumsveckan och jag återkommer därtill, emedan valet af tid just ansetts utgöra programets svaga punkt, eller åtminstone varit den, som mest utsatts för anmärkningar. Och naturligtvis måste det medges, att en tidpunkt, då det allmänna och enskildta intresset är uppslukadt af en nationalfest, allra helst af en med så kolossala dimensioner som den Oscar den andres 25-årsjubileum kom att antaga, inte är den allra lämpligaste för en konferens med allvarligt syfte, äfvenså att valet af förmiddagstimarna för förhandlingarna utestängt därifrån det stora flertalet af arbetande kvinnor.

Men å andra sidan bör man ju komma ihåg, att det ej varit fråga om en allmän nordisk kvinnokongress, hvarvid det i främsta rummet gällt att så vidt möjligt tillmötesgå alla för kvinnosaks-spörsmål nitälskande personers intressen, utan att det var från ett af ett fåtal föreningar sammansatt förbund, som inbjudning till ett möte utgått, och att detta var beräknadt vinna en så stor tillslutning som möjligt från landsorten, något som lättare kunde ske, då den dubbla anledningen till en stockholmsresa förefanns: jubileet och konferensen. För öfrigt, hvem vet ej hur många faktorer, skäl och motskäl det är att taga i betraktande innan ett konferens-program blir fastslaget, och hur »til syvende og sist» det omöjligt kan tillfredsställa alla?

Jag har emellertid med flit dröjt vid programets obestriddigt svagaste punkt för att redan från början afväpna kritiken hos dem, som af tidsskäl eller andra skäl hindrats att bevista mötet, och därför förhålla sig något skeptiskt till detsamma. Ty i alla väsentliga delar måste så väl programet som det sätt hvarpå det efterföljdes anses för särdeles lyckadt. Vi väntade ju ganska mycket af detta möte, det första i sitt slag i vår hufvudstad, och vi äro glada att kunna intyga, att förväntningarna ej gäckats. Tvärtom, så väl främlingar som våra egna hafva enats i att gifva sitt erkännande åt ett företag, som så väl vetat att motsvara sin bestämmelse, den

nämigen att sammanföra och förena inom olika verksamhetsområden arbetande nordiska kvinnor.

Se här några rent yttre drag af de Svenska kvinnornas nationalförbunds konferens, hvars syfte och anledning vi redan i ett föregående häfte sökt utveckla.

* * *

Man samlades i den rymliga, ehuru enkelt dekorerade Frimurarlogens sal, hvars fonddekoration utgöres af ett porträtt i helfigur af kung Oscar. Framför detsamma stod talarstolen, nedanför ett par bord för sekreterare och bestyrelsen, allt flärdfritt och utan all apparat. De vackra blommor, som prydde kateder och referentbord voro kanske de enda yttre vitnesbörd om, att kvinliga händer varit med i, eller — som här var fallet — stått för hela spelet.

Af åhörarkretsen var det emellertid ej svårt att sluta till mötets karakter. Af de till ett antal af nära 280 uppgående konferensdeltagarna knappt mer än ett tiotal herrar*). De manliga medlemmarnes fåtalighet torde dock säkert till stor del ha kommit på jubileumsveckans räkning. Vi tro nämligen, att intresset för kvinnofrågan är tillräckligt lefvande äfven bland ett stort antal af våra svenska män, för att, om tiden och omständigheter varit gynnsamma, tillförsäkra konferensen större tillslutning från deras sida. Vi skulle ju dessutom önskat, att mycket af det verkligen förträffliga, som de kvinliga talarne presterade, äfven kommit en större manlig åhörarekrets till godo. Detta så väl för deras egen som för vår skull. Ty numera torde det ej betraktas som en yttring af kvinlig själföfver-skattning bara, då man håller före, att männen ha lika mycket att lära af och om oss, som vi om och af dem.

Men om vi tyvärr saknade en mängd af våra egna goda krafter, såväl manliga som kvinliga, så tillförde de främmande gäster, som hedrade konferensen med sin närvaro, densamma månet ypperligt element, hvilket gjorde mötet till något annat och något mera än ett blott och bart stockholmskt kvinnomöte.

Alla nordiska länder voro representerade. Alla våra broder — nej, hvarför ej lika gärna säga — systerland i östan, vestan och sunnan hade sändt representanter och det sådana, som i fullt mått

*) Antalet anmälda konferensmedlemmar utgjorde 276; däraf 232 svenska, 11 norska, 5 danska, 24 finska och 4 internationella medlemmar.

kunna sägas vara representativa inom skilda områden af kvinnoarbetet.

Från Finland, det alltid vakna och lifaktiga, hade kommit många af de präktiga kvinnor, hvilkas namn stå i samband med hvad af betydighet under de senaste årtiondena i deras land inom kvinnorörelsen åstadkommits. Vi nämna bland dessa fröken Adelaïde Ehrnrooth, en af veteranerna i de för framåtskridande kämpande kvinnornas led, med en ungdomsfriskhet och ett lifsmod, som tyvärr så ofta saknas hos ett yngre släkte; fröken Alma Hjelt, Finsk kvinnoförenings nitiska f. d. sekreterare, fröken Lucina Hagman, ordförande i den unga föreningen Unionen, fröken Rosina Wetterhoff och fröken Helena Westermarck, båda kända genom sina litterära arbeten och sin journalistiska verksamhet, den förra som utgifvarinna af den nu upphörda, äfven hos oss mycket värderade tidskriften »Hemmet och samhället,» den senare redaktör för kvinnosaksförbundet Unionens tidskrift »Nutid». En saknad var det dock, att af alla dessa så vederhäftiga målsmän för den finska kvinnosaken, endast fröken Hagman uppträdde med ett anförande. Som det emellertid behandlade ett ämne, däri den föredragande kan sägas vara en af nordens förnämsta auktoriteter, nämligen samskoleiden, var hvad viingo höra af tillräckligt intresse för att rättfärdiga uteslutandet af andra viktiga kvinnofrågor.

De norska kvinnorna hade som sin målsman fröken Gina Krog, en representant väl ägnad att föra sitt köns och sitt lands talan. Fröken Krog är f. n. en af Norges förnämsta förkämpar för kvinnans intressen och vet med kvinlig takt och värdighet men utan fruktan och tadel föra fram sina landsmaninnors goda och rättvisa sak. En annan framstående norsk talarinna var fru Margareta Vullum. Vi säga norsk, då fru Vullum, ehuru danska till börden, numera är norsk både till språk och intressen.

Annars hade vi från Danmark glädjen se andra deltagare, af hvilka ett par till konferensprogramet lämnade bidrag af stort värde. Bland dessa aktive medlemmar nämna vi fru Charlotte Norrie-Harbo, en inom sitt område, sjukvården, lika varmhjärtad som klartänkt auktoritet, samt fru Elisabeth Selmer, hvars åsikter i sedlighets- och nykterhetsfrågor, byggda på kristlig grund, redan förut i värdefulla föredrag blifvit för den stockholmska allmänheten framlagda. Bland andra danska gäster må äfven nämnas fröken Alberti, Kvindeligt Læseforenings nitiska föreståndarinna.

Detta endast en ytlig presentation af några få af våra främ-

mande gäster. Hvad som emellertid ej blott med några ord låter sig definieras är den reela vinst i form af goda impulser, väckelser till nya idéer, som blotta sammanförandet af begåfvade, för ädla intressen besjälade människor medför. Ehuru arbetande på skilda vägar och områden finna således alla dem, som satt kvinnofrågans lösning, det må nu vara frågan, tagen i stort eller någon detalj däraf, till sin lifsuppgift, oupphörligt beröringspunkter.

Och hvad ha vi nordens kvinnor ej allt att lära af hvarandra! De för hvarje nationalitet karakteristiska dragen erbjuda tillräckligt många skiljaktigheter för att göra brytningen pikant, men äga mångfaldiga element, som befordra en harmonisk sammansmältning. Den okuffiga energien, den liffulla vakenheten hos våra *finska* systrar, hur väl stämmer den ej med detta vissa något af obändig naturkraft, som gör det *norska* folket till nordens ungdomsfolk par préférence, och hvilken hälsosam motvikt bilda ej dessa båda till den genom en enkel naturlighet framträdande *danska* fina intelligen sen och vårt eget reserverade, till entusiasm så väl som till handling så svårantändliga *svenska* lynne! Möjligen har jag orätt, men mig förekom det vid studerandet af denna af representanter från skandinaviens alla länder sammansatta kvinnoförsamling, som om de nyss berörda nationella typerna måste vara mer framträdande hos kvinnor än hos män, som om vi i denna nivellerings tidsålder bättre vetat bevara det ursprungliga och karakteristiska. Och äfven från den synpunkten sedt erbjöd vårt möte ett ej ringa intresse.

För öfrigt hvad själfva prestationerna d. v. s. föredragen, förhandlingarna beträffar, tror jag, att de ungefär voro au niveau med hvad som vid af män ledda kongresser brukar förekomma, både till form och innehåll. I det fallet ha kvinnorna i utveckling tagit ett oerhördt steg framåt, att de funnit uttrycksmedel för sina tankar. Säkert är, att det fordom mycket mer än nu var kvinnans oförmåga att ge en form åt hvad värdefullt hon tilläfventyrs satt inne med i tankeväg, som kom henne att så beredvilligt rätta sig efter budet: kvinnan tige i församlingen. Men nu, då hon har så mycket större frihet att handla, så mycket bättre lärt sig att tänka, har hon äfven fått ordet bättre i sin makt och vet äfven att göra ett godt bruk af denna makt.

De vid kongresser i allmänhet förekommande kategorier af anföranden märktes äfven här. Den grundlige föreläsaren, som i ett väl genomtänkt föredrag framlägger sina åsikter, den mer

öfvade, som samvetsgrannt följer det väl utarbetade manuskriptet, den öfvade talaren, som med blott några punkter, lösligt angifna på en papperslapp, med logisk skärpa och ledigt flytande föredrag utvecklar sitt ämne, och den till en stor färdighet i talkonsten uppöfvade offentliga talaren, som ej tvekar på ett ord eller tar om en sats. Ingen af dessa kategorier fattades. Hvad som emellertid fördelaktigt utmärkte så väl den ena som den andra arten af föredrag, åtminstone framför dem, som förekommo vid den Internationella kvinnokongressen i Berlin förlidet år, var den begränsning af sitt ämne, som talarne visste att iakttaga. Konferensbestyrelsen hade också vid utarbetandet af programet, hvarken öfverlastadt det med frågor eller slösat med tid, utan väl afvägt bådadera. Den vid kongresser så vanliga andliga öfvermåtnaden och slöheten, en följd af ett onaturligt hopande af föredragningsämnen, förekom icke. Hvarje talare kunde för sitt anförande påräkna den största uppmärksamhet och det lifligaste intresse från en ständigt vaken åhörarkrets, som ej heller sparade på bifallsyttringar.

* * *

Nu i största hast en öfverblick af konferensprogramet. Att genomgå detsamma punkt för punkt tillåter ej utrymmet, ej heller torde det vara behöfligt, då vi i ett föregående häfte lämnat en ungefärlig resumé af dess innehåll. En del af föredragen komma dessutom att blifva tillgängliga i tryck, visserligen ej i samlad form, men såsom inserat i vissa af våra tidskrifter, där de i följd af sitt ämne bäst höra hemma. Äfven Dagny hoppas blifva i tillfälle meddela några af dem.

Mötet inleddes med en särskildt för ändamålet författad och komponerad kantat. Fröknarna Henrika Widmark och Hélène Munktell delade härvid äran, då den förra skrifvit texten, den senare omsatt den i toner. Musiken till de varma och enkla orden, så väl körer som solosång, gjorde sig präktigt gällande, anförd af tonsättrinnan själf. Den var hållen i en allvarlig stil och gick väl samman med mötets anda och karakter.

Så bestogs talarstolen af fru *Ellen Ankarsvärd*, ordförande för Svenska kvinnornas nationalförbund. Efter att med några ord ha hälsat mötesdeltagarne välkomna, utvecklade hon nationalförbundets idé och angaf samtidigt konferensens innebörd och ändamål. Härmed

var mötet högtidligen öppnadt och sedan de öfliga valen af funktionärer försiggått, skred man till förhandlingarna *).

Fru *Agda Montelius*, de fattiges varmhjärtade och klartänkta vän, öppnade föredragens rad med att tala om »välgörenhetens mål och medel.» Ja, hvad är välgörenhetens mål? Hvilka dess medel? En stor del af mänsklighetens väl och ve beror ju på svaret. Ej under om för mången den förkastelsedom, som af fru M. uttalades mot almosan, barmhärtighetens synliga uttryck, föreföll som ett hårdt tal, som ett predikande icke för men mot välgörenhet och människokärlek. Men om man låter, ej en yttlig känsla tala utan det af hjärtat ledda förnuftet, måste man förstå, att den välgörenhetsprincip är den enda rätta, som på själfhjälpens grundval söker upprätta den nödlidande och fallna. Välgörenhetens yttersta mål är således att göra hjälpen obehöflig, och detta mål vinnes icke med almosor och tillfälligt penningunderstöd utan med de medel, som kallas den personliga insatsen, intresset och vården. Ja, med en på rik erfarenhet stödd insikt i det svårbehandlade ämnet, visste tal. att värtaligt och öfvertygande utveckla Föreningen för välgörenhetens ordnande idéer, hvilka, ehuru väl kända genom föreningens mångåriga välsignelserika verksamhet i vår hufvudstad, aldrig tyckas nog ofta kunna inskräpas hos vår allmänhet. För många af de främmande åhörarne torde en hel del af de synpunkter, som fru M. framlade, verkat som något nytt och efterföljansvärdt. För alla, främlingar som hemmahörande, var föredraget i hög grad intressant och lärorikt.

Det tyckes att vi alla, som deltagit i de sista årens arbete inom kvinnorörelsen i vårt land, skulle vara väl hemma i det ämne som behandlade »Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling,» hvilket fröken *Gertrud Adelborg* i sitt föredrag, det andra på konferensprogrammet utvecklade, men själfva förbundets verksamhet är af så vidtomfattande slag, att äfven för den, som står midt upp i arbetet, oupphörligt nya sidor af detsamma erbjuda sig. För fröken *Adelborgs* föredrag, som inleddes med en kort öfversikt af hvad

---

*) Till konferensens *ordförande* valdes fru E. Ankarsvärd, till *vice ordförande* fru A. Montelius, fil. dr. fröken E. Fries, (af hälsoskäl förhindrad att närvara) och fröken H. Lundin samt till *sekreterare* fröknarna H. Andersson, B. Hübner och S. Ulrich.

Konferensens organisationskomité har bestått af: fruarna E. Ankarsvärd (*ordf.*) och A. Montelius samt fröknarna G. Adelborg, H. Andersson, E. Fries, S. Gisberg, B. Hübner, H. Lundin, A. Ulrich, S. Ulrich och H. Widmark.

som på de sista årtiondena verkats för att öppna nya banor för kvinnan, komma vi sedermera att utförligare redogöra.

Med fröken *Gina Krogs* föredrag om »Kvindesagen i Norge» slutades första konferensdagen. Af kvinnosaken, detta ord som gärna för tanken hän på torra fakta, lagparagrafer, polemik och allt som tyckes vara för lyrik och poesi främmande, visste tal. att göra ett anförande, buret lika mycket af kraft och öfvertygelse som stämpladt af poetisk glöd. Och det att kvinnorörelsen, som så mycket annat i vårt unga, af obändig lifskraft jäsande broderland, ännu icke hunnit sätta sig, att den saknar den organisationens fasta grund, som den sedan länge intar i Sverige, lämnar ju också fältet öppet för fantasiens flykt och ger de rikaste framtidsförhoppningar fullt svängrum. Det var således ej blott en återblick på det fordna Norge, som fått sin stämpel af Camilla Colletts genialiska, banbrytande personlighet, eller en framställning af nutidens Norge med dess politiska strider, så ogynnsamma för kvinnosakens fria utveckling, som tal. lämnade, utan hon hänvisade lika mycket på det framtidens Norge, som en gång äfven skall blifva kvinnofrigörelsens land, »det frihedens, fridens, kärlichedens land, som saa mange har drömt om».

Det är med ledsnad vi se oss nödsakade att endast med ofvansående torftiga rader antyda innehållet af fröken Krogs föredrag. Det var emellertid af den natur, att det svårligen låter sig refereras. Det finnes en art af vältalighet, som har sin styrka ej blott i den formella talangen, utan i den öfvertygelsens värme, som strömmar ut från själfva personligheten, och de intryck man erfar af en sådan tal. blifva outplånliga, men svåra att återge. Möjligen skola vi i en framtid blifva i tillfälle att med fröken Krogs egna ord lämna en sammanfattning af hennes föredrag.

Med kungssången »Ur svenska hjärtans djup», afsjungen af den mångstämmiga, präktiga fruntimmerskören, anförd af fröken Munktell, afslutades på ett värdigt sätt första konferensdagen.

Vi hafva redan talat om fröken *Lucina Hagmans* förträffliga föredrag om »samuppfostran», hvilket inledde andra konferensdagens förhandlingar. Hvad fröken Hagman hade att meddela om samuppfostringsidéns utveckling i Finland, där, som bekant, densamma redan länge tillämpats i stor utsträckning och med de bästa resultat, var i hög grad sakrikt och upplysande, stödt som det var på tal. egen erfarenhet och ett rikt material af statistiska uppgifter.

Detta föredrag skulle, enligt programet, efterföljas af ett af fröken *Sofia Gisberg* öfver »Handarbetets vänners verksamhet». Till följd af att fröken Gisbergs strängt anlitade tid tagits i beslag af andra uppgifter, uteslöts tyvärr detta föredrag. Talarestolen intogs därför nu af fröken *Hanna Andersson*, som med mycket lif och friskhet i ett kort anförande utvecklade »Kvinnoklubbens idé»,*) hvarpå Djurskyddsföreningens representant, fru *Elva Tenow*, behandlade ämnet: »En insats i kulturutvecklingen». Fru Tenows eminenta förmåga som föreläserska och kända formella talang förnekade sig ej heller här, och det var med mycken värme och innerlighet som människans, särskildt kvinnans, plikter mot djuren framhölls, på samma gång det påvisades, hurusom det sätt hvarpå djuren, i all synnerhet husdjuren, behandlades vore en gradmätare på ett folks moraliska nivå.

De föredrag, vi här i allra största korthet berört, ägde alla rum under förmiddagstimmarna. Andra mötesdagen fortsattes förhandlingarna äfven på eftermiddagen, hvilket naturligtvis hade till följd att fylla salen med ett ännu talrikare auditorium. Fröken *Anna Sandström*, hvilken i det utsatta föredraget skulle utveckla ämnet: »under hvilka förutsättningar kan kvinnörörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande?» är också en personlighet, kring hvilken alltid en uppmärksam åhörarkrets samlar sig. Med en stor enkelhet i uppträdandet, ett föredrag utan all yttre »pose» frambär hon sina geneala, ofta i hög grad originella tankar i tidens spörsmål. Genom sina betydande uttalanden i kvinnofrågan, ej blott inom den del däraf, som utgör hennes hufvudfack, pedagogien, utan äfven i hvad som rör den teoretiska sidan af kvinnörörelsen, har hon kommit att intaga en framskjuten plats i vår kvinnovärld. Att fröken Sandström ej är någon entusiastisk kvinnosaksiffrare, ej med obetingadt jubel hälsar hvarje ny bana, som öppnas för kvinnan, utan besinningsfullt och opartiskt dömer så väl kvinnan själf som hennes verk, gör hennes ord ännu mer tungt vägande. Så torde konferensföredraget ha verkat både som en hämsko och en sporre. Som en hämsko på en alltför optimistisk uppfattning af kvinnoarbetets betydelse, men som en sporre till ytterligare utveckling och fullkomning af de krafter och möjligheter hvarmed kvinnan sitter inne.**)

*) Kommer att i sin helhet införas i Dagny.

***) Fröken Sandströms föredrag kommer längre fram att i Dagny införas.

Hittills hade förhandlingarna följt programets regelräta färör och inskränkt sig till att i föredragsform behandla de olika frågorna. Efter fru *Elisabet Selmers* anförande öfver »Betydningen af kvinnens arbejde för totalafhold og sædelighed» följde en diskussion, som lät de skiftande meningarna ganska starkt bryta sig mot hvarandra. Den kände riksdagsmannen och talaren brukspatron Hugo Tamm förfäktade de teorier, som federationsrörelsen gjort till sina, nämligen upphäfvande af det förnedrande slafveri, hvori den sanktionerade och reglementerade lasten håller en viss klass af kvinnor bunden. Så länge den opinionen existerar, som sätter en olika moralisk norm för de båda könen, som låter mannen gå fri och aktad under det att kvinnan för samma förseelse föraktad utkastas ur samhället, förblir sträfvandet att höja kvinnans sociala nivå fruktlöst. Samma sedlighetsbud måste ovillkorligt gälla för mannen som för kvinnan.

Mot åsikten om upphäfvandet af den s. k. reglementeringen, till hvilken största delen af församlingen anslöt sig, uppträdde medicine doktor Laurent, som, åberopande sig på läkarevetenskapen, varnade för att i ett så viktigt arbete som sedlighetsarbetet, låta känslorna alltför mycket tala. Att detta inlägg skulle väcka protester faller af sig själf. Men äfven många skiftningar i uppfattningen af sedlighetsfrågans lösning gjorde sig gällande. Och sällan torde en församling, åtminstone en församling af kvinnor, haft att uppvisa mer diametralt motsatta riktningar än här. Det strängt kristliga åskådningssättet, hvilket hade en väl-talig och varmhjärtad målsman, och det i hög grad frisinnade, som äfven ej saknade förfäktare. Den kroppsarbetande kvinnan, hvilkens sak funnit en varm försvarare ur deras eget led och makan och modern ur samhällets högsta bildningskretsar. Alla dessa uttalanden bildade mer eller mindre betydelsefulla led i diskussionens kedja, i hvilken för öfrigt som ett hufvudmoment ingick de båda manliga deltagarnes replikskifte.

Som fallet vanligtvis är med diskussioner, förde äfven denna hvarken till lösning af den debatterade frågan eller till omstämmande af de respektive talarnes förut fattade åsikter, men den hade sin betydelse däraf, att olika tänkande fingo tillfälle höra hvarandras mening, hvarförentan det lifliga intresse hvarmed vår tid omfattar sedlighetsfrågan, på ett oförtydligt sätt ådagalades.

Den sista mötesdagens första afdelning var ägnad åt det viktiga spörsmålet: sjukvården. Här lät först fru *Charlotte Norrie*,

själf en så väl praktiskt som teoretiskt utbildad sjuksköterska, oss höra sina tankar angående »Sygepleje som arbejdsfelt for kvinden»; uttalanden som fingo sin vikt både genom den föredragandes sympatiska personlighet och den grundlighet hvarmed hon visade sig ha studerat sitt ämne*). — Då doktor *J. E. Bergwall* af hälsoskäl var hindrad att själf framlägga sina synpunkter öfver »Distriktsköterskor, en modern insats i svenska landsbygdens historia» föredrogs den sakrika och väl utarbetade uppsatsen af med. lic. fröken *Tora Granström*.

Därpå följde fru *Margareta Vullum* med sitt föredrag »Om kvinnernes værneplikt». Ett värtaligt och kraftigt »stridsrop» — för fredssaken. Hvad tal. ville kalla den kvinnliga värneplikten är att värna mot alla ödeläggande makter. Och den värsta af dessa makter är kriget. Kvinnan har stor makt, om icke att hindra krig så att begränsa krigets fasor genom att lindra de sårades lidanden. Och därtill bör hon äfven under fredstid bereda sig. Men framför allt skall hon använda sitt inflytande på att söka inge människorna större, ädlare begrepp om ära än den medeltidsaktiga uppfattningen, att den först och främst vinnes med svärdet i hand. Ungefär så var det präktigt framförda talets korta mening. Och hvilken kvinna instämmer ej häri af fullaste hjärta!

Så återstod endast tre punkter på programet: anförandet om »de kvinnliga gymnasternas uppgift», godt och tankvärdt till sitt innehåll, behagligt framfördt af fru *Ebba Herrman*, och »Om nya Idun», spirituellt, lifligt, tillsatt med en fin krydda af humor, fulländadt till form och idealistiskt till anläggning, med en färg sådan endast vår framstående föreläserska fröken *Ellen Key* vet att förläna sitt ämne. — Till sist lämnade fil. kand. *E. Svensén* en sakrik öfverblick af de sista årens landvinningar inom lagstiftningen, för så vidt det rör »den svenska kvinnans rättsliga ställning», hvar efter en kortare diskussion vidtog, under hvilken fröken *Ida Molander* från Finland lämnade några upplysningar rörande kvinnans ställning i hennes fädernesland.

Härmed var konferensprogrammet genomgånget och ordförande kunde nu, seende tillbaka på allt det goda som under mötesdagarne presterats, af fullaste hjärta hembära så väl gäster som landsmän, så väl föredragande som åhörare, ett varmt tack för godt samarbete och sympatiskt förstående.

*) Se den på annat ställe i häftet intagna artikeln.

Innan vi sätta punkt för den allvarliga afdelningen af konferensen, måste vi dock nämna något om ett par nummer utom programet, hvilka ej mottogos med mindre intresse än de öfriga. Ett af dessa var en hälsning från fru Rosalie Olivecrona, framförd af fröken Eva Fryxell, hvare denna vår högt värderade representant för ett äldre, banbrytaude släkte, utalade sina varma sympatier för konferensen och dess sträfvanden samt sitt beklagande att af sjukdom vara förhindrad att deltaga i detta det första större kvinnomöte i vår hufvudstad. — Ett annat ej mindre värdefullt bevis för att konferensen följdes med varma välönskningar äfven af kvinnosakens bästa förkämpar på andra sidan Östersjön, erhöles genom den af fröken Hagman framförda hälsningen från en den finska kvinnorörelsens förnämsta veteraner, fröken Blomquist i Helsingfors. Flera hälsningstelegram ankommo, däribland ett från fröken Alexandra Gripenberg, hvars personliga insats mötet tyvärr måste sakna, med en »önskan om framgång i arbetet för utveckling och frihet på kristendomens grund.

* * *

Det har ofta i förbindelse med kongresser, anordnande af oss svenskar, blifvit anmärkt, att nöjena och de festliga samkvämen alltför mycket inkräkt på de allvarliga förhandlingarna. Men om kvinnokonferensen kan detta ej med fog sägas. Tvärtom det skulle visst ej skadat, om flere tillfällen för deltagarne erbjudit sig att sammanföras i sällskapliga lag för att stifta bekantskaper, samla personliga intryck, med ett ord få idka ett angenämt sällskapslif. Nu inskränkte sig denna del af kongressbehållningen nästan uteslutande till det aftonsamkväm, som anordnats i Hôtel Phoenix' festvåning den sista af mötesdagarna.

Det var en vacker fest. Mycket folk, högtidsklädda gäster, naturligtvis ett öfvervägande antal damer, lifligt samspråk och glad stämning. Hufvudparten af underhållningen togs i anspråk af musikprogramet, en verklig konsertafdelning, där man fick höra härlig sång och annan vacker musik af nordiska, hufvudsakligen kvinnliga tonsättare, utförd af framstående artister. Så följde supé med tal och skålar på vers och prosa, det talades varma ord för våra främmande gäster, för sammanslutningens idé, för samarbetet mellan man och kvinna o. s. v., och därmed var sista akten utspelad

i de Svenska kvinnornas nationalförbunds konferens. De intryck, som deltagarna medfört, skola dock, hoppas vi, vara af ovanskligare art än dem någon feststämning, om än aldrig så hög, kan skänka.

L. D—n.

Sill Kvinnokonferensens medlemmar

vid dess samkväm den 23 sept. 1897.

När du väfvens början skådar,
Den så tydligt visar dig
Huru varpens alla trådar
Löpa hvar och en för sig.

Af hvarann de ej beröras,
Parallellt de framåt gå;
Men de kunna sammanföras
Att ett helt de bilda må.

Skyttelns värf det är att sträfvå
Fram och åter utan rast
Och med inslagsgarnet väfva
Ränningstrådarna så fast.

Och när väfven färdig blifvit
Ingen är som spørjer då,
Hvilken tråd, som mest har gifvit,
För att sammanslutning nå. — — —

Ser du hvart min tanke pekar,
Vill du följa än dess flykt?
— Ack, hur ofta för dess lekar
Jag en bro af bilder byggt! —

Lifvet, liknar det ej väfven?
— Så i tankens lek jag fann. —
Äro vi ej trådar äfven,
Löpande bredvid hvarann?

*Fram mot evigheten skrida
Vi på hvar sin lefnadsstråt,
Följas sida invid sida
Och dock ofta skilda åt.*

*Hvar och en har sina tankar,
Hvar och en sitt hjärta har,
Hvar och en vill kasta ankar,
Där man själf ser hamnen klar.*

*Men ett högre väsen leder
I sin vishet ödets garn
Och med allmaktshand bereder
Skytteln väg bland jordens barn.*

Kärlek är den tråd, som sluter
Oss tillsammans till ett helt,
Och till enhet sammangjuter
Hvad förut var sönderdelt.

*Mätte denna tråd ej brista
Uti världens larm och brus,
Utan gifva till det sista,
Mänskligheten kraft och ljus!*

— — — — —
*Och när väfven färdig blifvit
Ingen är, som spørjer då,
Hvilken tråd, som mest har gifvit
För att sammanslutning nå.*

Henrika Widmark.

Litteratur.

Arbetsstugor för barn. En sammanfattande framställning af arbetsstugoverksamheten i Sverige af Anna Hierta-Retzius.

Orden *Arbetsstugor för barn*, som med guldbokstäfver stå inristade på permen till det vackra arbete, hvilket nu ligger fram-

för oss, är en inskrift, som i all sin enkelhet värtaligt vittnar om ett af de framgångsrikaste och mest välsignelsebringande välgörenhetsverk, som det sista årtiondet har att uppvisa i vårt land.

Arbetsstugan! För hur mångt armodets barn är ej detta ord liktydigt med en af omtänksamma och kärleksfulla händer beredd fristad undan gatans köld, mörker och frestelser och det egna fattiga hemmets vantrefnad och nöd! Hur mången människovän ser ej i detta ord åtminstone en tillfredsställande lösning på ett af vårt samfundslifs svåraste spörsmål: hur öfva barmhärtighet utan almosans demoraliserande inflytande? *Den största barmhärtighet är att hjälpa människorna att hjälpa sig själva*, det är den tanke, som utgjort grundvalen hvarpå arbetsstugornas stiftarinna byggt sitt människoälskande verk och alltjämt bygger vidare under fortsatt fullkomning och utveckling af detsamma.

Hvar och en, som följer med välgörenhetsarbetet i vår hufvudstad, känner väl till arbetsstugeverksamheten, de flesta, åtminstone af våra kvinliga barnavänner och filantroper, hafva säkert någon gång besökt en arbetsstuga och under glädje och rörelse tagit i betraktande en af dessa små arbetscirklar, sammansatta af torftigt klädda men glädt beskäftiga barn, som afton efter afton samlas kring vänliga ledarinnor för att samtidigt lära sig arbetets nytta och glädje samt erfarå njutningen af dess frukter, hvilka här visa sig i form af en riklig aftonmåltid. Men om äfven efter en 10-årig verksamhet »Arbetsstugor för barn» äro institutioner väl kända af den svenska allmänheten, är det först af föreliggande arbete man får ögonen riktigt öppna för deras betydelse. Skaparinnan af det storartade välgörenhetsföretaget, fru Hierta-Retzius, har här med lika mycken skicklighet som grundlighet, samt ledd af ett aldrig svikande intresse för och kärlek till sin skapelse, samlat och bearbetat ett vidlyftigt material till belysande af arbetsstugornas verksamhet och utveckling. Det rika ämnet har iklädts en form, som gör det dubbelt tilldragande: en liflig och behaglig framställning, en särdeles präktig utstyrsel och en rik samling af illustrationer, framvisande tafloer ur den sida af barnavärlden, som genom arbetsstugorna får en så vacker belysning. De talrika interiörerna från hufvudstadens och landsortens arbetsstugor, återgifna i ljustryck, förläna arbetet ett särskildt intresse.

Bokens inledande kapitel behandla på ett särdeles intressant sätt arbetsstugornas ändamål och betydelse. Förf. utgår från den synpunkten, att det åligger samhället att genom lämpliga åtgärder

söka förekomma det olyckliga inflytande, som nöd och dålig uppfostran utöfva på det uppväxande släktet. De i hög grad sorgliga missförhållanden, som förorsakas af ett sysslolöst kringdrifvande på gatorna, barntjejeriets demoraliserande inflytande, m. a. o. de förnämsta orsaker, som bidraga att befolka våra fängelser med unga brottslingar, framläggas värtaligt och öfvertygande, på samma gång som nödvändigheten af att förebygga det onda genom att bibringa de unga kärlek till arbetet på det varmaste beifras. — Sedan följer berättelsen om arbetsstugornas uppkomst och utveckling. Vi finna däraf, att stiftarinnan visserligen hemtat själfva idén från våra grannland, Norge och Finland, men att densamma i vårt land vunnit en fullt själfständig utveckling och hos oss nått en långt större utsträckning än i något af våra grannland. 1896 funnos i Stockholm 11 arbetsstugor, i hvilka tillsammans 1,333 barn voro upptagna. I landsorten voro 16 dylika anstalter inrättade, och nya sådana tillkomma alltjämt, efter hvad tidningarna ha att berätta. Intressanta redogörelser för de olika arbetsstugorna, deras arbetssätt, barnantal, lokaler m. m. utfylla en god del af det omfångsrika arbetet. För dem som praktiskt önska studera planen till dessa slags uppfostringsanstalter, torde äfven de noggranna uppgifter som lämnas rörande de olika handaslöjder och arbetsmetoder, som i arbetsstugorna förekomma, vara i hög grad lärorika.

Men att i en flyktig litteraturanmälan på ett tillfredsställande sätt behandla ett verk af så stor social betydelse som det föreliggande, är ej gärna möjligt. Vi torde sedermera få tillfälle återkomma till ämnet och det i ett sammanhang där det bättre kommer till sin rätt. Må det emellertid redan nu vara oss tillåtet, att, om än på ett ofullkomligt sätt, uttrycka vår glädje öfver, att vår tid sett ett företag som det, hvarom boken om »Arbetsstugor för barn» är ett så värtaligt vittnesbörd, krönas med framgång, och det tack vare en kvinnas energi, praktiska förstånd, oegennyttiga offervillighet och vakna blick för det som bäst kan gagna mänskligheten.

L. D.

Lyckans hägringar. *Fantasi och verklighet af Sunny Frykholm.*

Det finns böcker, som ligga som en sten på en redaktions bord och som det fordras en verklig kraftansträngning för att taga itu med. Dels inger omfånget respekt och dels är själfva ämnet af den beskaffenhet, att man ej vet hur man skall ta det. Och

under tvekan och tvifvel går tiden, och där ligger alltjämt boken, som en stum ehuru värtalig påminnelse om ens försummelse.

Och en sådan, på ens recensentsamvete »tungt vägande» sten är, den luftiga titeln till trots, Sunny Frykholms »Lyckans hägringar». Boken utkom redan då de första spirande löfven sprucko ut i vårsolens glans — symboliskt för ett förstlingsarbete — och nu har snart det sista bladet af höstens skoningslösa hand slitits af träden och fortfarande ligger arbetet orördt, och den tråd, med hvars hjälp vi hoppades hitta ut ur ovisshetens labyrint, ha vi ännu ej lyckats finna. Då emellertid Dagny ej kan låta den synden komma sig till last att lämna ett så pass betydande och omfångsrikt arbete af en kvinlig författare alldeles opåaktadt, skola vi åtminstone försöka klargöra anledningen till vår tvekan att recensera detsamma.

Svårigheten anges på själfva titelbladet: »Fantasi och verklighet». Nå, skulle ej dessa element godt kunna smälta tillsammans frågar man? Jo visst, men allt beror på hur sammansmältningen är gjord. Och trots de bästa förutsättningar: mycken beläsenhet, poetisk uppfattning, stilistisk begåfning, känsla och värme, har förf. ej lyckats göra blandningen njutbar. En romantiserad konsthistoria eller en konsthistorisk roman, se där hvad boken är, och ändå hvarken det ena eller det andra.

Romanen har den sköna, utomordentligt ideelt anlagda Härdis Furu till hjältinna. Hon är en nordisk ungmö, hvars tal och tankar, ja hela varelse äro oändligt höjda öfver hvardagslifvets prosaiska vägar och för hvars fot männen falla liksom gräs. Under sina vandringar på Italiens klassiska mark har Härdis oupphörligt den lyckan att påträffa manliga själsfränder, företrädesvis af engelsk nationalitet och af hög börd, hvilka följa henne på hennes flykt i fantasiens rymder, där de med andakt lyssna till hennes estetiska föreläsningar. Ty Härdis föreläser alltid, i hotellet vid table d'hôte, på Capris klippor, under Villa Dorias lummiga träd, i Venedigs gondoler, i Roms katakomber, öfverallt. Det brusar en ständig ström af värtalighet och visdom från hennes sköna läppar. Men till något så jordiskt som männens kärlek vill hon ej lyssna, t. o. m. den ädle, svårmodige Ramsay, den sista af reskamraterna, vid hvars hand hon trängt in i det allra heligaste af konstens och skönhetens tempel, låter hon fara. Ty vid hemlandet, vid Sverige, är Härdis bunden med oslitliga band och där, det låter oss förf. skymta på bokens sista blad, förenar hon till slut sitt lif med en

ung man, hos hvilken hon funnit den länge sökta »andliga förståelsens symbol, virad med känslans purpuröda rosor»!

Detta är romanen — fantasien. Verkligheten äro de konstnärliga och litterära betraktelser, med hvilka boken formligen är späckad, och som genomsyra hela degen. Författarinnan nedlägger däri hela sin estetiska trosbekännelse. Hela världens konsthistoria passerar revy. Antiken, renässansen, vår tid, Italien, Sverige, Michel-Angelo, Victor Rydberg, Tegnér, Carl Larsson, Sven Scholander, Heidenstam — framför allt Heidenstam — ingenting är öfverhoppadt. Är det att undra på om den novellistiska recensenten, som trodde sig ha att göra med en roman, tappar bort sig i virrvarret af estetiska reflexioner och remitterar boken till konstkritikern, och att denne återigen ej finner att »Lyckans hägringar» ligger inom hans område?

Det är med ett ord bokens här framhållna dubbelnatur, som är orsaken till, att man står så veksam inför densamma och att den så länge blifvit liggande på redaktionens bord, oanmäld och okritiserad. Den innehåller en sådan blandning af verklig poesi och uppstyldadt känslövammel, af originella och vackra tankar rörande företeelser inom konstens och litteraturens värld och lika omogna som tvärsäkra uttalanden inom samma område, att anmeldaren väl, som här nödtorftligen i sista stund skett, måste nöja sig med att presentera boken för läsaren, men kritikern helst förblir stum.

L. D.

Ur kvinnornas lif. *Studier af Anna Törnström.*

Laura Marholm kan gläda sig åt att ha bildat skola. Lik svampar växa de upp dessa s. k. kvinnolifsbilder ur den jordmån, som hennes talangfulla penna men grumliga och osunda fantasi så väl beredt. Så äro Anna Törnströms nyss utgifna *Studier ur kvinnornas lif* också en ymp på den marholmska moderstammen. Det är fullt upp med känslor, nerver och stämningar man får till lifs, de hårfnaste psykologiska förnimmelser, den mest komplicerade färgsymbolik, och naturfantasier så subtila, så mystiskt djupa, att de för gröfre sinnen äro hardt när oförnimbara. Och »för mycket blommor» väcka ju gärna en kväljande känsla, man vill ha upp fönstret, in den friska luften, känna att man andas i Guds fria natur och att drifhusatmosfären inte är gjord för den normala människan.

Liknelsen är här fullkomligt på sin plats. Ty det är ur vår ljuftva, oskyldiga blomstervärld förf. tagit stoff till sina färgmättade

utgjutelser. Hon sysslar så mycket med färger och dofter, att de stigit henne åt hufvudet, att de, som förf. själf säger, låter henne »njuta en fullständig färg- och doftorgie», och hennes inre är, som det heter, »färdigt att fascineras däraf, att begära, önska de stora lidelserna, att älska skönhetskulten, att finna det hvardagliga banalt, det lilla smått, det enformiga trist, det väna tråkigt.» Icke sant, Laura Marholm upp i dagen, för att ej nämna en oss närmare stående förebild? Och har man ej behof af en uppfriskande luftning efter alla dessa »kaskader af rosor, fylliga, djupfärgade, med komplicerade vällukter», dessa »kamelior, röda som heta kys-sar», »heliotroper — dekadansens kanske mest typiska blomma — som hviska farliga ord med svartblå läppar?» Nej, upp med fönster och dörrar, låt friskhet och naturlighet spela in i »kvinnornas lif», sannerligen de då få lust hänge sig åt några »blomsterdrömmar» i denna stil.

Pro för öfrigt ej, att man af en bok af denna typ får något reelt intryck, att, sedan man ögnat igenom de 131 sidorna — det är annars mycket fort gjordt, ty den lilla boken i katekesformat har mycket breda marginaler och små korta rader — att man däraf hemtar så pass mycken behållning, att man ens kan redogöra för innehållet. I natur- och blomstermålningarna äro inpassade en äldre och en yngre dam, som resonnera öfver tidens företeelser, först och sist öfver kvinnans väsen, voilà tout. De känna och tänka lika dessa båda, den 70-åriga, som har lifvet bakom sig, och den unga, som står midt upp i lifvet — det är denna sistnämnda som skrifer — och de komma öfverens om, att det är »den instängda erotiken hos kvinnan, som är roten till allt ondt, till alla de andliga sjukdomar som behäfta kvinnökönet —» först då denna fånge släppes lös kan lifvet blifva rikt. De sitta emellertid, såsom bokens slutord profetiskt lyda, »med kikaren i hand och speja efter gryningen till en ny dag.»

Vi å vår sida se med förtröstan fram mot en dag — och vi tro den ej vara långt aflägsen — då vår litteratur ej längre skall belastas med så många omogna alster af ett missriktadt och osundt känslöjunkt.

L. D.

Kvindelig Læseforening

i Köpenhamn firade d. 1 sistlidne oktober sitt 25-årsjubileum. För Dagnys läsare har denna tilldragelse ett särskildt intresse, ity att Kvindelig Læseforening kan i viss mening anses härstamma från »Stockholms Läsalong för damer» såsom den nuvarande Läsalongen i sin tidigaste ungdom benämndes. Denna grundades, som bekant, för mer än 30 år sedan och har genom sitt föredöme bidragit att ingifva stiftarinnorna af Kvindelig Læseforening mod att söka bilda ett lärum för kvinnor också i Köpenhamn. Men det vore en öfverloppsgärning att här närmare redogöra för institutionens verksamhet, ty i förra årg. af Dagny s. 98 finnes införd en historik öfver dess uppkomst, utveckling och nuvarande ståndpunkt. Blott några fakta må tilläggas.

Kvindelig Læseforening är egentligen en klubb som själf väljer sina medlemmar. Lokalen är således ej öppen för allmänheten. Årsafgiften är 10 kr., medlemsantalet 1,100, biblioteket omkring 16,000 band, tidningar och tidskrifter talrika och till understöd erhålles i statsanslag 1,000 kr. årligen. Lokalen innehåller rum för bokutlåningen, lärum, studierum och konversationsrum. I det sistnämnda får man språka och resonera, hålla samkväm och föredrag, med ett ord vara lika pratsam, som man i de båda andra måste vara stum.

På grund af företagets stora framgång lyser man hopp om att framdeles kunna med detsamma förena kafé och restauration till trefnad och bekvämlighet för många föreningensmedlemmar. Man tror sig äfven kunna öka antalet af friplatser för mindre bemdlade men vetgiriga kvinnor. För närvarande finnas endast 10 friplatser, men vid jubileumsfesten skänktes för detta ändamål omkring 2,200 kr. Man har under senare åren pensionerat dem, som länge och nitiskt tjänat föreningen och under senaste högtidligheten har också pensionskassan ökats med åtskilliga bidrag.

Föreningens styrelse utgöres af 5 personer: fröken S. Alberti, »förmand»; fru E. Gad, sekreterare; fröken »Cand. Mag.» Margrethe Thiele, kassör; fröken E. Kiørboe och fröken Annette Vedel, litterära biträden. Vid styrelsens sida står som inspektris fröken Müller, som alltifrån föreningens början stödt den med råd och dåd.

Att i en stad med ej större antal innevånare än Köpenhamn en kvinlig læseforening med 1,100 medlemmar kunnat bildas, vittnar om en ovanlig törst efter vetande och en lika ovanlig enighet, organisationsförmåga och ihärdighet hos stadens kvinnor. Kvindelig Læseforening är en företeelse, som söker sin like åtminstone i gamla världen.

Eva Fryxell.

Från Fosterlandsstiftelsens Förlagsexpedition hafva utkommit:

Stycken ur Davids Psalmer.

Melodier för en eller flera röster med ackompanjement för pianoforto eller orgelharmonium af *Joel Blomqvist*.
Inb. 7: 50.

FRIDEBORG,

Folkkalender för 1897, af Pastor *B. Wadström*, med bidrag af flera författare. Rikt illustrerad. Kart. 1 kr., klotb. 1: 75.

Varde Ijus,

Illustrerad missionskalender för 1897, af Docenten *A. Kolmodin*, med bidrag af flera förf. Häft. 1 kr., kart. 1: 25.

Korn åt små fåglar,

Kristlig barnkalender för 1897.

Häft. 1: 25, kart. 1: 50.

Den heliga historien,

af *Alfred Edersheim*, Teol. och Fil. Doktor.

Från världens skapelse till Israels utvandring ur Egypten.

Häft. 1: 50.

Hemligheten att blifva och förblifva lycklig,

af Pastor *W. Faber*.

Häft. 50 öre.

Ur själarnes lif.

Blad ur dagboken och minnet, af *G. B.*

Häft. 1 kr.

Under sorgen.

Några drag ur en faders erfarenhet vid ett barns död, af *Félix Bungener*. Häft. 50 öre.

Den kristna kvinnans ställning och uppgift.

Ett ord till gifta och ogifta kvinnor af *K. Wagner-Groben*.

Häft. 25 öre.

Zelophads Döttrar.

En studie i kvinnofrågan efter bibeln af *Mathilda Roos*.

Häft. 25 öre.

KARIN HOLM.

En berättelse för mödrar af *Mathilda Roos*.

Häft. 20 öre.

"Klippmannen".

En studie efter bibeln

af *Mathilda Roos*.

Häft. 20 öre.

HEMÅT.

Berättelser af *Ernst Evers*.

Häft. 1: 50.

Från Rysslands stepper.

Kristliga berättelser

af *Ernst Schroll*.

Häft. 75 öre, kart. 1 kr.

Strid och Seger.

Berättelse från Hugonottförföljelserna af *Emma Leslie*.

Häft. 60 öre, kart. 80 öre.

Barnens Bilderbok

med berättelser för de små af *L. S. Femte boken*. Inb. 75 öre.

De föregående böckerna 1—4 finnas äfven att tillgå.

Småplock åt Barnen

af *Anna Rosén*.

Med illustrationer af

Jenny Nyström-Stoopedal.

Häft. 75 öre, inb. 1 kr.

Bibliotek för de unga:

N:ris 76—83. Åtta nya berättelser till pris 10, 15, 20 och 25 öre pr styck.

Lilla Barnbiblioteket.

Berättelser samlade af *E. S. K Andra serien*, innehållande häftena 7—12, med illustrationer, 10 öre pr häfte eller 60 öre pr serie.

UR LIFVET.

Berättelser för hemmet och söndagskolan, samlade af *L. S.*

Tredje serien, innehållande 8 häften, N:ris 17—24, med utsökt fina färgtrycksomslag. Hela serien 1 kr.

Väggspråk i silfvertryck

på illustrerad kartong i flera olika format och mönster från 10 öre till 1 kr. pr st.

Freja-Magasinet

C. E. LAGERSTRÖM

18 Humlegårdsgatan 18

18 Götgatan 18

29 Drottninggatan 29

August Bergin & C:o

Magasin för Speglar & Tafvelramar

STOCKHOLM

22 Lilla Vattugatan 22

Allm. Telefon 51 79.

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Braunschweig 1895.

Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Wimans Torkapparat för tvätt i hemmen
samt
Fotogenkamin "Superba",

de nyttigaste och prydligaste saker man kan hafva i ett hem, säljas å

Ingeniör E. A. WIMANS Kontor och Specialverkstad

Rikstel. 11 12. *Lästmakaregatan 9, Stockholm.* Allm. tel. 73 56.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. Allm. Tel. 48 16.

